

Yhteiskuntatieteellinen Venäjä-tutkimus ja globalisaatio

Venäjä on noussut maailmanpolitiikan vaikuttajaksi, yksinapaisen järjestelmän haastajaksi ja autoritaarisen politiikan edustajaksi. Venäjistä halutaan tietoa, mutta mitä tarjottavaa yhteiskuntatieteellisellä Venäjä-tutkimuksella on tässä tilanteessa?

Pyrin tässä esseessä pohtimaan sitä, mikä on tällä hetkellä Venäjää koskevan akateemisen tiedon tuottamisen rationaaliteetti ja suhde teorian muodostukseen. Keskityn erityisesti yhteiskuntatieteellisen Venäjä-tutkimuksen ja globalisaation tutkimuksen väliseen suhteeseen Venäjän politiikan ja yhteiskunnan tutkimuksessa neljän eri kysymyksen kautta. Ensimmäinen on erityisen ja yleisen välinen suhde Venäjä-tutkimuksen lähtökohtana. Toinen on kolonialismin ja orientalismin vaikutus tutkijoihin ja heidän työhönsä sekä Venäjä-tutkimuksen yhteiskunnalliseen merkitykseen. Kolmas on modernisaatioprojektien eli transition tutkimuksen historia Neuvostoliiton jälkeisessä ajassa. Lopulta neljäs on globalisaatiotutkimuksen anti yhteiskuntatieteellisen Venäjä-tutkimuksen kehitykselle.

Erityinen ja yleinen tutkimuksen lähtökohtana

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen lännessä syntyi suuri tutkimuksellinen kiinnostus Venäjällä ja Itä-Euroopassa tapahtuvia muutoksia kohtaan. Empiirinen tutkimus tuli helpommaksi ja venäläinen tutkimus tuli osaksi kansainvälistä tutkimusyhteisöä. Venäjällä tehtävää tutkimusta rahoitettiin 1990-luvulla eri puolilla maailmaa ja opetukseen löytyi resursseja. Myös Suomessa synnytettiin akateeminen Venäjä-tutkimuksen kenttä, joka tähtäsi väitöskirjojen tuottamiseen ja Venäjä-opetuksen laajentamiseen.

Ennen Neuvostoliiton romahtamista yhteiskuntatieteellisen Venäjä-tutkimuksen ytimessä olivat historian tutkimus ja muita yhteiskuntatieteitä korvaava sovjetologia, joka pyrki arvioimaan Neuvostoliiton järjestelmän kehitystä totalitaristisen yhteiskuntamallin pohjalta. Tässä mielessä sen lähtökohta oli vertaileva, mutta empiirisen tutkimuksen puuttuessa ja avoimien tietolähteiden vähäisyyden vuoksi sovjetologisen tutkimuksen menetelmiin kuului ”rivien välistä lukemista” ja tärkein pyrkimys oli Neuvostoliiton erityispiirteiden selvittäminen. Tietoa tarvittiin ennen kaikkea sen selvittämiseen

kuka teki Neuvostoliitossa päätöksiä ja mikä oli järjestelmän tuottama potentiaalinen uhka muulle maailmalle.

Vaikka globalisaation tarkastelu alkoi näkyä yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa jo 1980-luvulta lähtien, Neuvostoliiton ja muun maailman vuorovaikutuksesta haluttiin selvittää lähinnä sitä, miten Neuvostoliitto pyrki vaikuttamaan oman etupiiriinsä laajenemiseen ja pysyvyyteen ja mikä oli sen sotilaallinen voima. Neuvostoliiton romahtamiseen liittyviä kysymyksiä ei juurikaan tarkasteltu osana globalisaation vaikutuksia.

Empiirisen tutkimuksen yleistymisen myötä muun muassa haastatteluista ja sosiologisista survey-tutkimuksista tuli tärkeä osa Venäjä-tutkimuksen keinovalikoimaa. Etnografinen jalkautuminen yhteisöihin ja ihmisten elämänpääpiiriin tuotti tärkeää tietoa Venäjän muutoksen monimuotoisuudesta. Yhteiskuntatieteellinen tutkimus on laajentunut ja useat tutkijat näkevät monitieteisen tutkimuksen välttämättömänä. Esimerkiksi Venäjän politiikan tutkimus pitää nykyisin kansainvälisesti sisällään jo lähestulkoon kaiken maan ja taivaan väliltä.

Venäjä-tutkimuksen eräs keskeisiä valintoja sekä Neuvostoliiton aikana että sen jälkeen onkin koskenut erityisen (uniikin) ja yleisen (vertailtavan) välistä suhdetta tutkimuksen lähtöoletuksessa. Kun Venäjä-tutkimus tuli voimakkaasti uudelleen aluetutkimuksen kohteeksi myös sen suhde eri oppialoihin oli rakennettava uudelleen. Venäjä näytti niin erilaiselta kuin esimerkiksi läntiset ja varsinkin länsieurooppalaiset valtiot ja sen muutokset niin valtavilta, että monet yhteiskuntatieteilijät epäilivät oman alansa käsitteiden soveltuvuutta Venäjän tutkimukseen. Yleisesti hyväksytyyn ajatuksen mukaan oli liian monimutkaista tai mahdotonta tutkia Venäjää käsitteillä ja teorioilla, jotka oli tuotettu vakiintuneiden instituutioiden ja korkean luottamuksen yhteiskuntiin.

Silloin, kun metodologisia kysymyksiä pohdittiin, Venäjää lähdettiin pääsääntöisesti käsittelemään ns. *grounded theoryn* pohjalta, jossa käsitteet ”nousevat” aineistosta. Tämä osoittautui kuitenkin vaikeaksi tehtäväksi ja Venäjän jatkuvien muutosten raportointiin johti monet tutkijoista teoreettisen keskustelun ulkopuolelle niin Suomessa kuin ulkomailla. Teorioiden ja vakiintuneiden yhteiskuntatieteellisten käsitteiden vähäisellä käytöllä Venäjää tutkivat

marginalisoivat itsensä teoreettisesti suuntautuneen yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen piiristä pois. Tämä tarkoitti myös Venäjä-tutkimuksen politisoitumisen vahvistumista.

Venäjä-tutkijoista tuli parhaimmillaan alue-tutkimuksellisia empiristejä ja pahimmillaan suosittuja narratiiveja toistelevia poliittisia kommentaattoreita. Yleiseksi viitekehykseksi muodostui jo 1990-luvulla ajatus, jonka mukaan Venäjän kehitys kulki kohti uusia epäonnistumisia. Tämän katsottiin johtuvan ennen kaikkea ulkopuoliselle vaikeasti avautuvista historiallisista piirteistä, Neuvostoliiton perinnöstä ja sittemmin varsinkin autoritaarisen johtajan ja hänen lähipiirinsä henkilökohtaisesta vallan- ja rahanhimosta. Yhteiskuntatieteellisestä teoreettisesta keskustelusta etäällä olevat Venäjä-tutkijat ottivat siis pureksimatta lähtökohdakseen erityisyyden korostamisen.

Yhteiskuntatieteellinen Venäjä-tutkimus jäi suurelta osin aluetutkimuksen varjoon, jossa enemmän tai vähemmän väljästi omalta oppiainetaustaltaan ponnistavat tutkijat tuottivat ajankohtaisia analyysejä, mutta tavallisesti kohtuullisen ohuella teoreettisella kunnianhimmolla. Kyse onkin usein ollut sen kertomisesta mitä Venäjällä juuri nyt on meneillään, sen sijaan että arvioitaisiin miten Venäjän kehitys näyttäytyy yhteiskuntatieteellisten teoreettisen keskustelun kautta. Venäjä olisi voinut olla jo yli 20 vuotta globalisaatiotutkimuksen laboratorio, mutta jostakin syystä Venäjä-tutkijat ovat jättäytyneet tämän keskustelun ulkopuolelle.

Venäjän tarkastelu osana globalisaation etenemistä olisi ollut luonteva jatkumo myös kolonialismin ja modernisaation tutkimukselle, joilla on ollut laajemmin merkitystä varsinkin humanistisen, mutta myös yhteiskuntatieteellisen Venäjä-tutkimuksen piirissä. Paitsi, että Venäjä on ollut osa globalisaatiota, se on harjoittanut omaa kolonialismiaan, sillä on ollut omia modernisaatioprojekteja ja se on myös ollut kansainvälisen kehitystyön kohdema.

Kolonialismi ja orientalismi

Tavallisestihan kolonialismilla tarkoitetaan nykyisten läntisten yhteiskuntien 1400-luvulta alkaneita pyrkimyksiä hallita taloudellisesti ja kulttuurillisesti muita yhteiskuntia ja ihmisyyteisöitä. Kolonialismi loi pysyviä rakenteita, joista entiset siirtomaat ovat pyrkineet eroon vasta muutamia vuosikymmeniä sitten. Venäjän oma kolonialismi viittaa Venäjän imperiumin pyrkimyksiin sivistä ja hallita eteläisiä naapureita tuoden heitä venäläisen kulttuurin piiriin.

Venäjän kolonialismiin vaikutti alusta lähtien myös selvä turvallisuuspoliittinen ajatus etupiiristä sen rajojen välittömässä läheisyydessä. Neuvostoliitto itsessään oli toki myös vaihtoehtoinen kolonialistinen järjestelmä, joka osallistui Euroopan kahtiajakoon ja levittäytyi heikkoihin eteläisiin yhteiskuntiin taloudellisen kehityksen ja tehokkuuden nimissä. Sekä läntistä että Venäjän imperiumin, sitten Neuvostoliiton versiota kolonialismista, ylläpiti samankaltainen ehdottomuus ja missio suhteessa muihin yhteiskuntiin ja ihmisyyteisöihin. Tämä ehdottomuus perustui orientalismiin.

Orientalismi on siirtomaavallan aikainen ajattelutapa, joka perustuu ontologiseen ja epistemologiseen erotteluun ”itämaiden” ja ”länsimaiden” välillä. Edward Said kuvaa 1978 julkaistussa teoksessaan *Orientalismi* kuinka erottelu on näkynyt laajasti kulttuurin, talouden ja politiikan alueilla. Orientalismin pohjalta on kehitetty teorioita, romaaneja ja poliittisia katsauksia, jotka käsittelevät tutkimuksen kohdemaita, näiden asukkaita ja heidän tapojaan, ”mielenlaatuun” ja kohtalooan. Saidin mukaan orientalismi on muovannut vahvasti lännen käsitystä maantieteellisistä alueista. Tutkimuksen kohdemaista ei ole voitu ajatella vapaasti tai niiden suhteen toimia vapaasti, sillä mukaan on astunut aina suuri joukko erilaisia etuja ja tavoitteita. Said kirjoittaa myös nykypäivän kansainvälistä Venäjä-asiantuntijuutta hyvin kuvaavasta loputtomasta ja yhä tehokkaammaksi käyvästä tiedon ja hallinnan dialektiikasta, jossa tieto tuo valtaa, ja mitä enemmän valtaa on, sitä enemmän tarvitaan sopivaa tietoa lisää. Orientalismin ajatteluun kuului usko siitä, että tiedon perimmäinen tarkoitus on edesauttaa ja vahvistaa maantieteellisesti määriteltyä hegemoniaa, kamppailua sieluista ja resursseista.

Orientalismista tuli merkittävä tutkimushaara, jonka vaikutus ei päättynyt siirtomaavallan murentumiseen. Se on vaikuttanut laajasti eri oppialojen parissa harjoitettuun aluetutkimukseen. Valtapoliittiset, taloudelliset ja kulttuurilliset tavoitteet ovat siis eri tavoin läpäisseet myös akateemisen perustutkimuksen, mutta varsinkin ns. poliittisen päätöksenteon tueksi tuotetun (*policy relevant*) tutkimustoiminnan, joka samaistuu näihin päämääriin pitäen niitä tiedontuottamisen lähtökohdina.

Sovjetologian aikakaudella Neuvostoliitto muodosti läntiselle tutkimukselle oman erikoisen orientinsa ja orientalistinen tiedonintressi elää vahvana Venäjä-tutkimuksen parissa. Läheinen suhde poliittiseen vaikuttamiseen ja tarve tuottaa nopeasti levitettävää analyysiä muodostavat ny-

kyisen hallinnan ja tiedon dialektiikan. Vuoden 2014 jälkeisessä tilanteessa ovat korostuneet kommentit, joissa puhutaan ”meistä” ja ”heistä”, sekä korostetaan identiteettipoliittista kamppailua sieluista. Saidia lainaten myöskään Venäjstä ei ole helppoa puhua eikä sen suhteen toimia vapaasti, sillä erilaiset intressit ovat määritelleet vapauden rajat. Seurauksena on ollut huomion keskittyminen Venäjän poikkeuksellisiin piirteisiin ja pois globaaleista prosesseista, joissa yhteistyötä myös Venäjän kanssa tarvittaisiin.

Modernisaatio ja transitio

Toisin kuin humanistisessa ja erityisesti kulttuurin tutkimuksessa Venäjän modernisaation tutkimuksella ei yhteiskuntatieteellisessä keskustelussa tänä päivänä useinkaan tarkoiteta valistuksen ajalta peräisin olevia ajattelun ja instituutioiden muutoksia. Modernisaatiolla sen sijaan saatetaan ymmärtää esimerkiksi vaikkapa Dmitri Medvedevin poliittista ohjelmaa tai yksinkertaisesti muutosta länsimaista ideaalityyppiä kohti. Tällöin voidaan puhua eritasoisesta modernisaation läpäisevyydestä ja esimerkiksi suppeasta ja laajasta modernisaatiosta. Ensimmäinen viittaa teknokraattiseen uudistamiseen ilman poliittisen järjestelmän perusteiden, kuten poliittisten vaihtoehtojen ja edunvalvonnan todellista kehitystä.

Eräs variaatio modernisaatiokeskustelussa ja -tutkimuksessa oli 1990- ja 2000-luvun alussa niin sanottu transition tutkimus. Se haastoi erityisyyden tarkastelun ja sovjetologisen totalitarismitheorian. Transitiotutkimuksen juuret voidaan osittain nähdä toisen maailmansodan jälkeisessä kehitysyhteistyön ja kehittämisen tutkimuksessa, joka tuli kolonialismin tutkimuksen rinnalle. Toisen maailmansodan jälkeen syntyi poliittista tahtoa ennaltaehkäistä uusia konflikteja ja uudelleen rakentaa sodasta kärsineitä yhteiskuntia. Varsinkin Yhdysvaltoja motivoi myös pyrkimys näin torjua kommunismin leviämistä uusiin maihin. Tarkoitus oli auttaa kehitysmaita tai muutoin taloudellisesti heikompia yhteiskuntia käyttämään potentiaaliaan, tulemaan moderneiksi. Koko maailman nähtiin olevan tiellä kohti modernia yhteiskuntaa, nykyaikaa. Yhdistyneet kansakunnat, Maailman pankki ja Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF) perustettiin tämän käsityksen pohjalle.

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen transitiotutkimuksen tarkoituksena oli paitsi selvittää, miten Venäjä eteni tiellä kohtien modernia liberaalidemokratian ihannetta, mutta myös avittaa käytännöllistä kehittämistyötä niin Ve-

näjän sisällä kuin rajat ylittävästikin. Yleisten ja vertailtavissa olevien piirteiden löytyminen oli sovjetologisen tutkimuksen jälkeen jo sinänsä uusi avaus. Transitiotutkimus itse asiassa vei yhteiskuntatieteellistä Venäjä-tutkimusta lähemmäs globalisaation eri piirteiden tarkastelua, vaikkakaan useimmat tutkimukset eivät tätä tuoneet esille. Tutkijat halusivat katsoa organisaatioiden ja yhteisöjen virallisen rakenteen ja sääntöjen taakse ymmärtääkseen miksi länsimaisia malleja kopioivia muutoksia oli vaikea toteuttaa nopeasti. Myös varsinaiseen vertailuun länsimaisiin järjestelmiin ja vaikkapa manageriaalisiin uudiskeinoihin pyrittiin, mutta huomattavasti vähäisemmin.

Transitiotutkimusta kritisoitiin usein siitä, että se näki kehityksen suoraviivaisena evoluutiona kohden länsimaista ja erityisesti eurooppalaista järjestelmää. Kritiikkiä ei kuitenkaan yhdistetty globalisaatiotutkimuksen kriittiseen keskusteluun globalisaation vaikutuksista yleisellä tasolla vaan se pysyi tutkijoiden keskuudessa rajattuna Venäjä-debattina. Kriittistä suurin osa oli aikaisemmin jo kuvaamaani epämääräistä Venäjän erityisyyden korostamista. Lopputuloksena oli, että Venäjän transitiota ei nähty osana sopeutumista globaaliin markkinatalouteen, globaaliin kulttuurin muutokseen ja uuteen julkisjohtamiseen.

Kun läntisessä poliittisessa ja mediakeskustelussa alkoi esiintyä yhä enemmän kritiikkiä eurooppalaisesta liberaalidemokraattisesta ideaalityypistä poikkeavaa Venäjän sisä- ja ulkopoliittikkaa kohtaan, tehtiin tutkijapiireissä johtopäätös transition epäonnistumisesta. Tutkijat siis seurasivat julkisen keskustelun ja politikoinnin suuntaviivoja. Läntinen yhteiskuntatieteellinen Venäjä-tutkimus jatkoi paikallaan polkemista ihmetellen Venäjän mutkistuvaa tietä länsimaista ideaalityyppiä kohti. Seurauksena oli myös yksinkertaistuksia, joissa ei huomioitu tosiasiallisesti reformien seurauksena tapahtuneita muutoksia, jotka useinkin olivat globaaleja luonteeltaan. Analyysi keskittyi ennen kaikkea siihen miksi Venäjä näyttää niin erilaiselta kuin ”me” haluaisimme.

Globalisaatio

Mitä sitten on globalisaatio, joka katsoakseni pitäisi vihdoin tuoda myös Venäjä-tutkimuksen aiheeksi? Globalisaation tutkimuksessa sillä tarkoitetaan globaalin keskinäisriippuvuuden lisääntymistä. Maailma on täynnä rajat ylittävää liikettä, yhteyksiä, sekoittumista, jatkuvaa kulttuurista kanssakäymistä ja vaihtoa. Globa-

lisaatio-termi ilmaantui tutkimuskirjallisuuteen 1980-luvulla, jolloin se aluksi viittasi lähinnä taloudellisiin vaihtosuhteisiin ja talouskasvuun. Ennen pitkää ilmiö alkoi vaikuttaa myös muilla elämän alueilla, kuten politiikassa, yksittäisten valtioiden itsemääräämisoikeuden kaventumisessa ja kansainvälisten järjestelmien merkityksen kasvuna. Globalisaatio alettiin nähdä kulttuurin ja kansalaisyhteiskunnan muutoksena. Globalisaation kulttuurinen puoli onkin yksi keskeisiä huomion kohteita nykyisessä tutkimuksessa.

Globalisaation tutkijoiden piirissä on tutkimuskohteesta erilaisia näkemyksiä, joka sopii myös hyvin Venäjän tarkastelun monimuotoisuuteen. Ei ole olemassa yhtenäistä näkemystä siitä tuoko globalisaatio mukanaan enemmän kehitystä vai tuhoavia voimia. Skeptiset tutkijat jopa katsovat, että globalisaatio on käsitteenä myytti, sillä se pitää sisällään lähestulkoon kaiken mahdollisen.

Globalisaatiotutkijoiden joukossa osa keskittyy erityisesti globalisaation taloudellisiin vaikutuksiin ja väittämään, että globaalit markkinat läpäisevät ja ylittävät valtion kontrollin, jolloin yksittäisten maiden autonomia ja itsemääräämisoikeus heikkenee. Yleisemmän transformaation tutkijat puolestaan keskittyvät globalisaation tuottamiin rakenteellisiin muutoksiin, jotka vaikuttavat poliittisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti päätöksenteon ja vallan organisoitumiseen.

Olipa näkökulma mikä tahansa, globalisaatiotutkimuksessa paikallisen, alueellisen, kansallisen ja globaalien suhte toisiinsa muutoksissa on keskeinen huomion kohde. Globalisaatio tarkoittaa lähtökohtaisesti kansallisten rajojen merkityksen vähenemistä. Globalisaatio merkitsee uusia maantieteellisesti muotoutuneita ja rajat ylittäviä virtoja ja toimintaa, jotka muovaavat yhteiskuntien elämäntapaa poliittisesti, taloudellisesti ja kulttuurin alalla. Pörssikursien heilahtelu, hakukoneiden vaikutus toimistotyöhön ja televisiosarjojen suosio ympäri maailmaa ovat osa globalisaatiota. Globalisaation tärkeä piirre onkin nopeus ja ajantasaisuus. Tärkeitä ovat myös kansainväliset instituutiot ja niiden merkitys rajat ylittävänä vallan keskuksina. Globalisaatio on näin ollen prosessi ja globalismin sen yksi sen seurauksista.

Globalisaatio ja globalismi ovat tuottaneet maantieteellistä jakautumista sen suhteen, miten eri alueet ja niiden toimijat ovat vastanneet globalisaation tuomiin muutoksiin. Suvereniteetin korostaminen on eräs tällainen vastaus. Venäjä-tutkimuksen näkökulmasta kiinnostavaa on myös tutkimus, joka käsittelee kriittisesti

entisten siirtomaiden globalisoitumista nähdessä sen uus-kolonialismina. Globalisaation ei nähdä vahvistaneen kansalaisyhteiskunnan poliittisia mahdollisuuksia vaan muutoksen katsotaan olleen lähinnä liitoksissa kansainväliseen taloudelliseen työnjakoon. Televiestintäjärjestelmät ovat lisäksi vahvistaneet länsimaista poliittista vaikutusvaltaa. Kaiken kaikkiaan globalisaation tutkimus osoittaa, että seurauksena ei ole ollut vain harmonisointia ja kulttuurillista tasapäisyyttä vaan itse asiassa myös varsin paljon yhteiskuntien ja ihmisyyhteisöiden välisiä eroavaisuuksia ja monimuotoisuuden lisääntymistä.

Yhteiskuntatieteellisen Venäjä tutkimuksen tulevaisuus

Eikö Venäjän tutkimus ole sitten käsitellyt juuri näitä mainittuja prosesseja koko ajan, useinkin vähintään huomaamatta? Vastaisin, että Venäjää koskevat tutkimukset ovat luoneet pirstaloituneen tutkimusalan, joka pääosin jää täysin edellä kuvatun kansainvälisen globalisaatiokeskustelun ulkopuolelle. Kaikkien ei toki tarvitse tutkia kyseisiä ilmiöitä ja liittää niitä globalisaatiokeskusteluun, mutta suuremman joukon tutkijoita olisi kuitenkin hyvä olla tietoisia siitä, miten Venäjä-tutkimus on asemoinut itsensä. On syytä olla myös jossakin määrin huolissaan siitä, jos esimerkiksi Suomessa kohtuullisen hyvin rahoitettu ala ei tuota yhteiskuntatieteellisen teorian kehittelyn kannalta merkittäviä julkaisuja. Teoreettiseen keskusteluun osallistumista omien julkaisuiden kautta hidastavat tosin monet seikat, joista keskeisimmät liittyvät tutkijoiden määräaikaisiin työsuhteisiin. Tällaiset olosuhteet eivät ole omiaan edistämään kestäväää tutkimustoimintaa, jossa olisi kunnianhimoisia teoreettisia päämääriä.

Muutoksen katsotaan Venäjällä tavallisesti tai jopa aina lähteneen liikkeelle ylhäältä. Globalisaatio tuo tähän uuden ulottuvuuden, sillä sen tarkastelussa on otettava huomioon valtioiden kaventunut suvereniteetti ja keskinäisriippuvuus. Venäjä-tutkimuksessa mielenkiintoiseksi nouseekin siis se, minkälainen on Venäjän kyky sopeutua joustavasti jatkuvaan rajat ylittävään muutokseen ja virtoihin.

Venäjän lähihistorian muutosten suuruusluokka teki globalisaation vaikutuksista tavallista ankarampia, samalla kun kansantaloudeltaan vahvemmat yhteiskunnat saattoivat hyötyä globalisaation tuomista muutoksista eri tavoin. Vain osittain reformoidut instituutiot, alueelliset taloudelliset erot, sosiaalinen eriarvoisuus, kuolleisuuden jyrkkä kasvu sekä etniset ja

uskonnolliset ristiriidat ovat edesauttaneet puolustusasemiin jumiutumista Venäjän poliittisessa eliitissä. Kun kyseessä on Venäjällä ollut kansallinen identiteetti ja olemassaolo, globalisaatioon sopeutumisessa ei keskustella enää vain ilmastonmuutoksesta, energiapolitiikasta, maahanmuutosta ja muista globalisaation kysymyksistä. Sen sijaan agendalle nousee perustavanlaatuisen pohdinta siitä, mikä on Venäjän paikka maailmassa. Nykyinen vastaus näyttää olevan kansallista turvallisuutta korostava euraasialainen vaikuttaja.

Globalisaation tutkimus Venäjällä vaatii laaja-alaista näkökulmaa ja monitieteistä tutkimusta. Venäjä-tutkimus pitäisi tuoda pois omasta kuplastaan, erityisyyden korostamisesta, ilmiöiden keinotekoisesta rajaamisesta, sekä orientalismien taakasta. Teorian tuominen vahvemmin yhteiskuntatieteelliseen Venäjän tutkimukseen voisi onnistua muun muassa globalisaatio-keskustelun kautta. Edessä on myös sellaisen uuden tutkijasukupolven kasvattaminen ja kouluttaminen, joka on vapaa tekemään yhteiskuntatieteitä kehittävää tutkimusta.

Anna-Liisa Heusala

Lähteet

- Carothers, Thomas (2002), The End of the Transition Paradigm. – *Journal of Democracy* 13 (1): 5-21.
- Heusala, Anna-Liisa (2005), *The Transitions of Local Administration Culture in Russia*. Saarijärvi: Kikimora Publications. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/12658>
- Legvold, Robert (2011), Encountering Globalization Russian Style. In Wilhelmsen, Julie and Wilson Rowe, Elana (Eds.), *Russia's Encounter with Globalization. Actors, Processes and Critical Moments*. Chippenham and Eastbourne: Palgrave Macmillan.
- McMichael, Philip (2017), Development and Social Change: A Global Perspective. Sixth Edition. Thousand Oaks: Sage.
- Rosenau, James (1997), The Complexities and Contradictions of Globalization. *Current History*, 96 (613): 360–364.
- Rozanova, Julia (2003), Russia in the Context of Globalization, *Current Sociology* 51: 649–669.
- Said, Edward (2012), *Orientalismi*. Tallinna: Gaudeamus.

Muistiinpanoja, ihmisiä ja konferensseja

Aleksanteri-konferenssin avajaisissa ensimmäiset juhlapuhujat luovat tunnelman seuraavalle kolmelle päivälle. Päärakennuksen pienen salin eturivillä istuu nuori nainen, kuuntelee ja... piirtää. Ensimmäisen paneelin jälkeen kävelen hänen ohitseen ja huomaan puoliksi avatussa vihkossa piirustuksia juuri kuulluista puhujista. Kauniit kuvat jäävät mieleeni. Iloitsen siitä, että konferenssistamme tulee tällainenkin muistio. Mutta kuka on tämä taiteileva konferenssin kävijä?

Nastasia Louveau syntyi vuonna 1988 Ranskassa kaksikieliseen perheeseen. Hänen äitinsä oli yksi niistä nuorista, jotka olivat muuttaneet työn perässä Serbiasta Ranskaan vuonna 1966. Kun Nastasia oli samanikäinen kuin äitinsä muuttaessaan, valitsi hänkin oman paikkansa jättämällä lapsuutensa seudut Atlantin rannikolla ja muuttamalla Berliiniin. Siellä hän opiskeli slaavilaista ja amerikkalaista kirjallisuutta ja kulttuuria sekä oleskeli lisäksi pidempiä aikoja Venäjällä ja Serbiassa. Samalla hän kehitti omaa

taiteellista kieltään ja tyyliään, joka perustuu jatkuvan tarpeeseen piirtää. Tämä intohimo on ollut lapsesta saakka läsnä hänen elämässään. Koulussa hän teki esiintyvien ihmisten muotokuvia tarkoituksenaan kehittää omaa herkkyyttään kuunnella ja prosessoida luennoilla kuultua asiaa. Hän ymmärsi pian, että tämä tapa, joka edisti hänen omaa oppimistaan, kiinnosti muitakin – kuvilla oli merkitystä hänelle itselleen, mutta myös muille. Kun Nastasia oivalsi, että hänen kuvistaan pidetään kaikkialla, missä vain hän liikkuu, hänen taiteellis-akateeminen taipaleensa sai alkunsa.

Nastasia opiskeli varhaisen 1900-luvun teatteriteorioita ja hänen pro gradu -tutkielmansa käsitteli dokumentaatiostrategioita Jugoslavian sodista kertovissa sarjakuvissa. Humboldtin yliopiston Slaavilaisen kirjallisuuden ja kulttuurien professori Sylvia Sassen ansiosta Nastasia kiinnostui historiallisesta avantgardesta ja performatiivisesta estetiikasta totalitaarisissa valtioissa. Varsinkin Nikolai Evreinovin konsepti ”elämän